

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

АЛГОРИТМ ДІЙ
МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ,
ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ,
КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРИТТЯ
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У ФОНДІ ЗАХИСНИХ СПОРУД
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ЗМІСТ

Найменування	Сторінка
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
АЛГОРИТМ ДІЙ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ, КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРИТТЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОНДІ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ. КРОКИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ	4
КРОК 1. Проведення інвентаризації (уточнення) наявних об'єктів наявного фонду споруд цивільного захисту (ЗСЦЗ), що можуть бути використані для організації укриття учасників освітнього процесу	4
КРОК 2. Визначення потреб фонду ЗСЦЗ з урахуванням фактичного стану наявних об'єктів фонду ЗСЦЗ	4
КРОК 3. Задоволення потреб фонду ЗСЦЗ	5
КРОК 4. Організація обліку фонду ЗСЦЗ	7
КРОК 5. Реалізація організаційних та практичних заходів щодо приведення об'єктів фонду ЗСЦЗ у готовність до використання за призначенням, їх подальшого утримання	7
КРОК 6. Розподіл учасників освітнього процесу по наявним спорудам фонду ЗСЦЗ з урахуванням їх місткості, стану готовності та розташування на місцевості (з урахуванням нормативних радіусів збору навколо таких споруд)	8
КРОК 7. Інформування учасників освітнього процесу щодо місць розташування споруд фонду ЗСЦЗ, правил їх зайняття та поведінки у них, дій у разі раптового початку бойових дій	9
ДОВІДНИК	10
Основні вимоги законодавства щодо створення фонду захисних споруд цивільного захисту та організації укриття у ньому населення	10
Сховище	12
Протирадіаційне укриття (ПРУ)	13
Споруда подвійного призначення (СПП)	14
Найпростіші укриття	15
Лист ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 “Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти”	16
Рекомендації щодо підготовки найпростіших укриттів (НУ)	22

Зазначений алгоритм призначено для використання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування — засновниками закладів освіти, структурними підрозділами з питань освіти відповідних суб'єктів владних повноважень, а також керівниками вищезазначених закладів під час організації укриття учасників освітнього процесу (дітей, учнів, студентів, педагогів, обслуговуючого персоналу тощо).

Виконання наданих рекомендацій має позитивно вплинути на рівень захищеності вищезазначеної категорії населення, зберегти життя та здоров'я майбутнього нації — дітей.

Список умовних скорочень

АЕС	атомна електростанція
ЗСЦЗ	захисні споруди цивільного захисту
КЦЗУ	Кодекс цивільного захисту України
НС	надзвичайна ситуація
НУ	найпростіше укриття
ОМС	органи місцевого самоврядування
ПРУ	протирадіаційне укриття
СПП	споруда подвійного призначення
ТГ	територіальна громада
Фонд ЗСЦЗ	сукупність споруд, призначених для укриття населення: ЗСЦЗ (сховищ та ПРУ), СПП та НУ
ЦЗ	цивільний захист

АЛГОРИТМ ДІЙ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ, КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРИТТЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОНДІ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

КРОКИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ

КРОК 1. Проведення інвентаризації (уточнення) об'єктів наявного фонду захисних споруд цивільного захисту (ЗСЦЗ), що можуть бути використані для організації укриття учасників освітнього процесу:

- уточнення переліків ЗСЦЗ, СПП та НУ що знаходяться на балансі (обліку) закладів освіти, а також відповідних споруд інших суб'єктів господарювання, розташованих на прилеглих до закладів освіти територіях (у радіусі до 500 м);
- отримання в місцевих державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування копій облікових документів (паспортів та облікових карток) на ЗСЦЗ закладів освіти;
- проведення оцінки стану готовності наявних ЗСЦЗ зі складенням відповідних актів за формою згідно з додатком 11 до Вимог щодо утримання та експлуатації ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579), що розміщено за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n18> ;
- визначення ЗСЦЗ закладів освіти, неготових до використання за призначенням;
- визначення ЗСЦЗ, СПП та НУ інших суб'єктів господарювання, що можливо використовувати для укриття учасників освітнього процесу з урахуванням стану їх готовності (готових та обмежено готових) і наявності можливостей (вільних місць) для укриття додаткових категорій населення (учасників освітнього процесу)

КРОК 2. Визначення потреб фонду ЗСЦЗ з урахуванням фактичного стану наявних об'єктів фонду ЗСЦЗ

Важливо: неготові та непридатні ЗСЦЗ, СПП та НУ не враховуються як такі, що може бути використано для укриття учасників освітнього процесу.

Під час визначення потреб необхідно враховувати, що відповідно до вимог статті 32 КЦЗУ:

укриття населення у зонах спостереження навколо АЕС має забезпечуватися тільки у ЗСЦЗ, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням (не можуть використовуватися для культурних, господарчих або побутових потреб навіть у мирний час).

Враховуючи вищезазначене планування укриття зазначених категорій населення в СПП, які мають використовуватися насамперед за основним функціональним призначенням (підземний гараж, тир, спортзал тощо) не допускається.

НУ згідно з вимогами КЦЗУ передбачено для укриття усіх категорій населення тільки в особливий період, насамперед під час воєнного стану. Таким чином, забезпечення укриття учасників освітнього процесу укриттям у НУ під час війни, не передбачає повного та остаточного виконання вимог законодавства, що діє у сфері цивільного захисту, та відсутності в подальшому необхідності забезпечення закладів освіти ЗСЦЗ або СПП (тобто потреба в ЗСЦЗ залишається).

Відповідно до ДБН В.2.2-5-97 “Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту” для основної частини закладів освіти економічно обґрунтованими є будівництво ПРУ загальною місткістю не менше 50 осіб (мінімальна місткість ПРУ встановлена на рівні 5 осіб).

Місткість ЗСЦЗ та СПП визначають виходячи з таких нормативів (на одну людину):

0,6 м² — при одноярусному розташуванні місць для сидіння (лежання), 0,5 м² — при двоярусному, 0,4 м² — при троярусному, внутрішній об'єм одну особу, що підлягає укриттю, не менше 1,5 м³.

Необхідно взяти до уваги те, що укриття учасників освітнього процесу у спорудах фонду ЗСЦЗ інших суб'єктів господарювання можливе відповідно до укладених ними договорів та за умови відповідності відстаней до таких споруд нормативним (до 500 м).

більш детально з цього приводу — у рекомендаціях, що додаються.

КРОК 3. Задоволення потреб фонду ЗСЦЗ

Відповідно до вимог законодавства створення фонду захисних споруд у закладах освіти може здійснюватися шляхом:

- Будівництва ЗСЦЗ та СПП під час нового будівництва, а також шляхом пристосування (реконструкції) будівель (споруд, приміщень), що експлуатуються під ЗСЦЗ та СПП
- **Обстеження та взяття на облік підземних і наземних будівель і споруд для встановлення можливості їх використання для укриття населення як СПП та НУ**
- Будівництва в особливий період швидкосторуджуваних захисних споруд та облаштування фортифікаційних споруд як найпростіших укриттів

Для закладів освіти роботу зі створення фонду ЗСЦЗ доцільно розпочати шляхом організації огляду (оцінки) існуючих будівель і споруд з метою встановлення можливості їх використання як СПП та НУ. Для цього заклад освіти має звернутися до відповідного місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування —

засновника закладу освіти щодо призначення та діяльності відповідної комісії (з огляду (оцінки)).

Для встановлення можливості використання для учасників освітнього процесу доцільно як СПП та НУ оглядати (оцінювати) насамперед:

у закладах освіти

- приміщення у підвальних та цокольних поверхах, зокрема тири, спортивні зали, ігрові кімнати, складські приміщення тощо;
- приміщення перших поверхів та наземні окремо розташовані будівлі і споруди (стрілецькі тири, майстерні, господарські приміщення тощо): за наявності надійних огорожувальних конструкцій, відсутності великих отворів у них, насамперед — віконних, технічної можливості посилити такі конструкції та закласти отвори у них;
- інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття населення (учасників освітнього процесу)

на інших об'єктах, що перебувають у безпосередній близькості до закладів освіти (до 500 м)

- підземні переходи між станціями (транспортні, станцій метрополітену);
- тунелі (станції метрополітену, автодорожні, магістральні, пішохідні);
- підземні склади;
- споруди котлованного типу (автостоянки, паркінги, гаражі, підземні торговельні центри, підприємства громадського харчування, магазини);
- колишні оборонні об'єкти та бази;
- підземні гірські виробки, печери та інші підземні порожнини різного призначення;
- підвальні, цокольні і перші поверхи об'єктів цивільного і промислового призначення;
- інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття населення.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування (ОМС) відповідно до визначених повноважень можуть утворювати постійні або тимчасові комісії з обстеження будівель і споруд, що належать до сфери їх управління, для встановлення можливості їх використання для укриття населення (зокрема й учасників освітнього процесу) як СПП та НУ

В особливий період нарощування фонду захисних споруд здійснюється шляхом будівництва швидкосторуджуваних ЗСЦЗ та НУ відповідно до завдань ЦЗ, передбачених у планах ЦЗ на особливий період ОМС

КРОК 4. Організація обліку фонду ЗСЦЗ

Облік об'єктів фонду ЗСЦЗ (сховищ, ПРУ, СПП та НУ) організовується з метою ефективного планування заходів з укриття населення (учасників освітнього процесу) в об'єктах фонду ЗСЦЗ з урахуванням їх розміщення на місцевості, місткості, наявності спеціального обладнання та систем життєзабезпечення, технічного стану тощо.

Документальний облік організується та ведеться у паперовій та електронній формах.

Відповідно до норм Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138, та Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579, далі — Вимоги) на ЗСЦЗ мають оформлюватися такі облікові документи:

паспорти та облікові картки, оформлені за формою, визначеною відповідно додатками 2 та 3 до Вимог — на підставі даних технічного паспорта, складеного БТІ (іншим суб'єктом господарювання, що має такі повноваження) за результатами проведення їх технічної інвентаризації як об'єктів нерухомого майна;

записи у відповідних книгах обліку (для сховищ та ПРУ обліку ведуться окремо), форму яких визначено додатком 4 до Вимог.

Облік СПП та НУ здійснюється тільки у відповідних книгах, форму яких встановлено додатком 4 до Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579) на підставі таких документів:

СПП — технічного паспорта;

НУ — акта оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття, оформленого за формою згідно з додатком 6 до вищезазначених Вимог.

КРОК 5. Реалізація організаційних та практичних заходів щодо приведення об'єктів фонду ЗСЦЗ у готовність до використання за призначенням, їх подальшого утримання

Для виконання цього кроку потрібно, зокрема:

- **складання та затвердження планів:**
  - приведення ЗСЦЗ у готовність за призначенням;
  - ремонту ЗСЦЗ;
- **прийняття рішень та програм** розвитку фонду ЗСЦЗ, внесення відповідних змін до існуючих цільових програм, що діють у сфері

ЦЗ та/або соціально-економічного розвитку ТГ, а також рішень щодо організації укриття населення у фонді ЗСЦЗ тощо;

- **створення формувань** (призначення відповідальних осіб) з утримання та обслуговування фонду ЗСЦЗ, організація їх підготовки
- **встановлення показників** місця розташування споруд фонду ЗСЦЗ

Утримання та експлуатація, забезпечення необхідним майном, оцінювання ЗСЦЗ щодо їх готовності до використання за призначенням здійснюється їх балансоутримувачами відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579):

- основні недоліки в утримання ЗСЦЗ, що погіршують стан їх готовності надано у додатку 13 до цих Вимог;
- форму плану приведення ЗСЦЗ у готовність до використання за призначенням — у додатку 14 до Вимог;
- таблиця періодичності проведення планових ремонтів ЗСЦЗ — у додатку 15 до Вимог;
- зразок оформлення плану ремонту ЗСЦЗ — у додатку 16 до Вимог.

Примірні схеми організації формувань з обслуговування ЗСЦЗ надано у додатку 9 до Вимог щодо утримання та експлуатації ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579).

Зразки табличок позначення ЗСЦЗ, СПП та НУ, показників маршруту руху до них надано у додатку 1 до вищезазначених Вимог.

КРОК 6. Розподіл учасників освітнього процесу по наявним спорудам фонду ЗСЦЗ з урахуванням їх місткості, стану готовності та розташування на місцевості (з урахуванням нормативних радіусів збору навколо таких споруд)

Для обґрунтування пропозицій про подальше використання ЗСЦЗ її балансоутримувач здійснює підготовку необхідних матеріалів. У разі потреби може створюватися комісія (далі — комісія) з огляду та підготовки пропозицій щодо подальшого використання захисної споруди, до складу якої залучаються необхідні фахівці (за згодою).

КРОК 7. Інформування учасників освітнього процесу щодо місць розташування споруд фонду ЗСЦЗ, правил їх зайняття та поведінки у них, дій у разі раптового початку бойових дій

Зазначений крок передбачає не тільки ознайомлення учасників освітнього процесу з необхідною інформацією щодо місця розташування об'єктів фонду ЗСЦЗ, а також правил їх зайняття та перебування у них, але й проведення з ними навчальних занять та тренувань, щоб кожен здобувач освіти та працівник вмів належним чином діяти у випадку надходження сигналу про небезпеку.

Правила зайняття та поведінки в об'єктах фонду ЗСЦЗ визначено у розділі VII Вимог щодо утримання та експлуатації ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579).

Департамент організації заходів цивільного захисту ДСНС

ДОВІДНИК

Основні вимоги законодавства щодо створення фонду захисних споруд цивільного захисту та організації укриття у ньому населення

Створюється відповідно до вимог КЦЗУ

Основний засіб колективного захисту населення

Відповідно до вимог ст. 32 КЦЗУ до ЗСЦЗ належать:

СХОВИЩЕ – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок НС, воєнних (бойових) дій та терористичних актів

протирадіаційне укриття (ПРУ) – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості

швидкостпурджувана ЗСЦЗ – захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період

Для захисту людей від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок НС у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період

також використовуються

Споруда подвійного призначення (наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення)

Найпростіше укриття (фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період)

ЗСЦЗ повинні:

(ДБН В.2.2-5-97 “Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту) ”

забезпечувати захист населення, зокрема учасників освітнього процесу, від негативних чинників можливих надзвичайних ситуацій мирного та воєнного характеру, у тому числі від звичайних озброєнь (стрілецької зброї, уламків артилерійських снарядів, гранат, авіаційних бомб, ракет тощо)

розміщуватися у межах радіусу збору населення, що підлягає укриттю (до 500 м), в місцевості, що не зазнає негативного впливу небезпечних геологічних та гідрогеологічних явищ та процесів (підтоплення і затоплення, зсувів тощо). Для закладів освіти рекомендовано — до 100 м.

поблизу від ЗСЦЗ не має розміщуватися об'єктів (складів, резервуарів) з небезпечними речовинами та матеріалами, магістральних інженерних мереж, зокрема тепло та водопостачання, каналізації, аварія на яких може призвести до травмування та загибелі людей

до ЗСЦЗ має бути забезпечено вільний доступ, зокрема для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення

Для будівництва ЗСЦЗ мають використовуватися сучасні міцні та негорючі матеріали: бетон та залізобетон, камінь, цегла, метал. Не використовуються дерево, полімерні, інші горючі та легкозаймісті матеріали (за винятком гідроізоляції)

СХОВИЩЕ

ГЕРМЕТИЧНА ЗАХИСНА СПОРУДА, ЗАБЕЗПЕЧЕНА спеціальним інженерним обладнанням та системами життєзабезпечення:
герметичні та герметично-захисні двері, віконниці;
противибухові пристрої;
фільтровентиляція;
стаціонарне та аварійне живлення
(дизельелектростанція);
санітарно-технічні прилади (душ, умивальник, туалет)
АВТОНОМНІСТЬ – 48 годин

УКРИВАЄТЬСЯ:

Персонал найбільш важливих об'єктів економіки (АЕС, оборонні підприємства та підприємства, що забезпечують життєдіяльність великих міст, заклади охорони здоров'я, окремі заклади освіти)

ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЗАХИСТ ВІД:

засобів масового ураження (ядерної, хімічної, біологічної, бактеріологічної зброї тощо)
звичайної зброї (стрілецької, артилерійської, авіаційних бомб, гранат тощо)

ПРОЕКТУЄТЬСЯ І БУДУЄТЬСЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНИМИ НОРМАМИ ДБН В.2.2-5-97 "Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту", має нормовані захисні властивості щодо стійкості огорожувальних будівельних конструкцій (стін, покриття, перекриття, спеціальних (герметичних) дверей) до:
дії повітряної ударної хвилі ядерного вибуху та звичайних засобів ураження ;
куль, уламків снарядів, ракет, гранат тощо;
зовнішнього іонізуючого випромінювання (радіації)

НЕГЕРМЕТИЧНА ЗАХИСНА СПОРУДА, обмежено забезпечена спеціальним інженерним обладнанням:
 - двері (звичайні, посилені);
 вентиляція (до 50 осіб – природна, більше – з механічним спонуканням);
 стаціонарне електроживлення;
 якщо більше ніж на 20 осіб
 каналізація та водопровід, менше – баки з питною водою та виносна тара для нечистот
Фактично спеціально облаштоване підвальне приміщення

УКРИВАЮТЬСЯ:
 всі категорії населення
обов'язково – у зонах можливого радіоактивного забруднення (зони спостереження) навколо АЕС

ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЗАХИСТ ВІД:
іонізуючого (радіоактивного) випромінювання (у разі радіаційних аварій)
звичайної зброї (стрілецької, артилерійської, авіаційних бомб, гранат тощо)

ПРОЕКТУЄТЬСЯ І БУДУЄТЬСЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНИМИ НОРМАМИ ДБН В.2.2-5-97 “Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту”, має нормовані захисні властивості щодо стійкості огорожувальних будівельних конструкцій (стін, покриття, перекриття, спеціальних (герметичних) дверей) до:
вторинних чинників дії ядерного вибуху, повітряної ударної хвилі звичайних засобів ураження; куль, уламків снарядів, ракет, гранат тощо; зовнішнього іонізуючого випромінювання (радіації)

СПОРУДА ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (СПП)

НАСАМПЕРЕД ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ЗА ОСНОВНИМ ФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ:
ПІДЗЕМНІ станції метрополітену, автостоянки, паркінги, гаражі, торговельні центри тощо
МАЄ ЗАХИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ЗСЦЗ (сховищ або ПРУ)

УКРИВАЮТЬСЯ
відповідні категорії населення

ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЗАХИСТ ВІД
відповідних негативних чинників,
передбачених для сховищ та ПРУ

ПРОЕКТУЄТЬСЯ І БУДУЄТЬСЯ ЗА ОСНОВНИМИ
(як для споруд відповідного функціонального призначення)
ТА СПЕЦІАЛЬНИМИ (дбн в.2.2-5-97) БУДІВЕЛЬНИМИ НОРМАМИ
має нормовані захисні властивості (див. сховища та ПРУ)

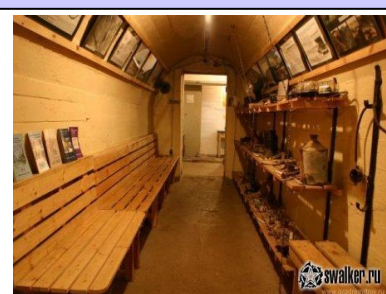
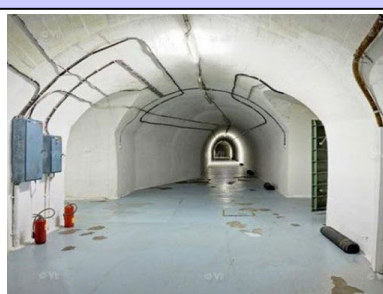
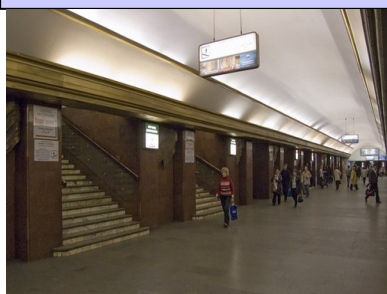

ОБ'ЄКТИ РІЗНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ, ЩО ЕКСПЛУАТУЮТЬСЯ (у тому числі підвальні приміщення закладів освіти) і ЗА ТЕХНІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ВІДПОВІДАЮТЬ ВИМОГАМ ДО ЗСЦЗ (сховищ та ПРУ),
також може бути включено до фонду ЗСЦЗ як СПП у порядку, передбаченому пунктом 8 Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду ЗСЦЗ (наказ МВС від 09.07.2018 № 579):

на підставі проведеного оцінювання стану готовності (акт оцінки стану готовності ЗСЦЗ)

та за результатами проведеної технічної інвентаризації як СПП (технічний паспорт на ЗСЦЗ)

Можливо у разі облаштування будівель (споруд, приміщень) необхідним спеціальним обладнанням. Наприклад, підвальне (заглиблене) приміщення закладу освіти місткістю більше 50 осіб, облаштоване електричною мережею, освітленням, водопроводом, каналізацією, примусовою вентиляцією з електроручним приводом вентилятора, може бути проінвентаризовано там поставлено на облік як ПРУ або СПП із захисними властивостями ПРУ.
Примітка: переважна більшість закладів освіти має укриватися саме у ПРУ або СПП із захисними властивостями ПРУ

Найпростіші укриття

ПРИМІЩЕННЯ

у підвальному або цокольному поверсі, шахтні виробки, печери та інші природні пустоти

ФОРТИФІКАЦІЙНІ СПОРУДИ

Вимоги до захисних властивостей не унормовано
Мають бути забезпечені (наказ МВС від 09.07.2018 № 579):

- місцями для сидіння (лежання);
- ємностями з питною та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання);
- контейнерами для зберігання продуктів харчування;
- виносними баками для нечистот, що щільно закриваються (для неканалізованих приміщень);
- резервним штучним освітленням (електричними та газовими ліхтарями тощо);
- первинними засобами пожежогасіння;
- засобами надання медичної допомоги;
- засобами зв'язку та оповіщення (телефоном, радіостанцією, радіоприймачем);
- шанцевим інструментом

ЗНИЖУЄ КОМБІНОВАНЕ УРАЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ВІД НЕБЕЗПЕЧНИХ ЧИННИКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ДІЇ ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД:

вторинних чинників застосування ядерної зброї (світлового опромінення та повітряної ударної хвилі – частково) звичайної зброї (стрілецької, артилерійської, авіаційних бомб, гранат тощо) - частково

УКРИВАЮТЬСЯ:

всі категорії населення (у разі відсутності захисних споруд)

ВИМОГИ ЩОДО ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА, А ТАКОЖ ДО ЗАХИСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ВІДСУТНІ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти

(лист ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2)

I. Загальні положення

Захисні споруди цивільного захисту (сховища та протирадіаційні укриття), **споруди подвійного призначення** та **найпростіші укриття** складають **фонд захисних споруд** цивільного захисту і належать до **засобів колективного захисту**.

На сьогодні вимоги щодо створення, утримання, експлуатації та ведення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту (далі — захисні споруди) встановлено:

Кодексом цивільного захисту України (далі — Кодекс);

Порядком створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138 (далі — Порядок);

наказом МВС від 09.07.2018 № 579 “Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту”, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30 липня 2018 р. за № 879/32331 (далі — наказ МВС).

Довідково. Більш детальну інформацію щодо об'єктів фонду захисних споруд, вимог до них, а також іншу пов'язану з цим актуальну інформацією можливо отримати у практичному посібнику під назвою “Серія 9 “Організація укриття населення у фонді захисних споруд цивільного захисту. Впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту” серії методичних порадників “Перші кроки щодо організації цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування”, розробленому ДСНС спільно з Інститутом державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту і розміщеному на офіційному вебсайті вищезазначеної наукової установи за посиланням: <https://idundcz.dsns.gov.ua/upload/6/1/8/1/2/3/zOBu5e5Zbf00yItahuCA3IAQ1n6GXmgYJGhSnUFR.pdf>

Відповідно до вимог Кодексу та Порядку створення фонду захисних споруд у закладах освіти може здійснюватися шляхом:

проектування та будівництва захисних споруд та споруд подвійного призначення (реалізації положень розділів інженерно-технічних заходів цивільного захисту проектної та містобудівної документації відповідного рівня) — здійснюється під час будівництва закладів освіти (нового будівництва, проведення реконструкції або капітального ремонту), потребує значних капітальних вкладень та часу;

взяття на облік як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів об'єктів іншого призначення, що експлуатуються, зокрема підземних і наземних будівель і споруд, а також інших об'єктів — здійснюється шляхом проведення заходів організаційного характеру, коштів не потребує або потребує виділення незначних коштів (порівняно з будівництвом);

створення фортифікаційних споруд як найпростіших укриттів — здійснюється без процесу будівництва шляхом зведення тимчасових споруд з бетонних та залізобетонних будівельних конструкцій (можливо тих, що були у

використанні), габйонів та мішків з ґрунтом (піском), створення перекритих щілин у ґрунті, потребує наявності відповідних конструкцій та матеріалів, а також часу.

Також відповідно до вимог Кодексу заклади освіти **можуть використовувати** для укриття своїх працівників та дітей (учнів, студентів) на договірних засадах **об'єкти фонду захисних споруд інших суб'єктів господарювання**.

Необхідно зазначити, що відповідно до вимог Кодексу працівники та діти (учні, студенти) закладів дошкільної, загальноосвітньої та професійно-технічної освіти, а також переважної частини закладів вищої освіти (за винятком тих, що в установленому законодавством порядку віднесено до відповідних категорій цивільного захисту та розташовано у населених пунктах, віднесених до відповідних груп цивільного захисту) підлягають укриттю у такому виді захисних споруд як протирадіаційні укриття або у спорудах подвійного призначення із захисними властивостями протирадіаційних укриттів.

II. Питання організаційного характеру

Згідно з нормами Кодексу та Порядку **забезпечення** працівників та дітей (учнів, студентів) закладів освіти **засобами колективного захисту** (об'єктами фонду захисних споруд) **належить до повноважень керівників** таких закладів. В особливий період нарощування фонду захисних споруд здійснюється шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд або облаштування найпростіших укриттів.

Порядком також передбачено, що центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування з метою взяття на облік як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів об'єктів іншого призначення, що експлуатуються і належать до сфери їх управління, відповідно до визначених повноважень можуть утворювати постійні або тимчасові комісії.

Суб'єкти господарювання, зокрема заклади освіти, можуть ініціювати створення таких комісій відповідними органами влади та залучення до їх складу необхідних фахівців.

Для встановлення можливості використання для укриття населення як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів, зокрема, підлягають огляду, а у разі потреби — технічному обстеженню в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України:

підвальні, цокольні і перші поверхи об'єктів цивільного і промислового призначення;

споруди підземного простору (споруди котлованного типу та інші підземні споруди (приміщення);

підземні гірські виробки, печери та інші підземні порожнини різного призначення;

інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття населення.

Враховуючи вищезазначене, в умовах правового режиму воєнного стану, пов'язаних з обмеженнями у часі для проведення відповідних заходів, керівники закладів освіти мають здійснити такі основні заходи:

1) **привести у готовність** до використання за призначенням згідно з нормами Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту,

затверджених наказом МВС, наявні об'єкти фонду захисних споруд, забезпечивши, насамперед, захист у них працівників і дітей (учнів, студентів) від звичайних засобів ураження;

2) **визначити можливість укриття** у таких об'єктах повного складу працівників і дітей (учнів, студентів), з урахуванням цього визначити додаткову потребу у таких об'єктах (кількість та місткість);

3) **у разі відсутності** на балансі (обліку) закладу освіти об'єктів фонду захисних споруд або встановлення додаткової потреби у них:

ініціювати створення комісії щодо обстеження наявних будівель (споруд, приміщень) з метою встановлення можливості їх використання для укриття населення як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів, та залучення до участі у ній (за згодою) фахівців структурних підрозділів з питань освіти та науки, цивільного захисту, містобудування та архітектури, охорони здоров'я центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також фахівців територіальних органів та місцевих підрозділів ДСНС, Держпродспоживслужби тощо;

та/або

вжити заходів щодо **створення та облаштування** на території закладів освіти як найпростіших укриттів **фортифікаційних споруд**;

визначити можливість використання для укриття працівників та дітей (учнів, студентів) закладів освіти об'єктів фонду **захисних споруд інших суб'єктів господарювання**.

У цьому разі вищезазначені об'єкти мають знаходитися на такій відстані від закладів освіти, що дозволяє провести організовану, безпечну та швидку евакуацію до них працівників та дітей у разі виникнення загрози (згідно будівельних норм — до 500 м, з урахуванням наявного досвіду організації захисту населення в умовах збройної агресії Російської Федерації рекомендовано — до 100 м).

Результати проведеної роботи оформлюються:

на будівлі (споруди, приміщення), що обстежуються з метою встановлення можливості їх використання для укриття населення як **найпростіші укриття** — шляхом оформлення **акта оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття** за формою згідно з додатком 6 до Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС;

на будівлі (споруди, приміщення), що обстежуються з метою встановлення можливості їх використання для укриття населення як **споруди подвійного призначення** — шляхом оформлення **акта оцінки стану готовності захисної споруди цивільного захисту** за формою згідно з додатком 11 до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС, **розрахунку захисних властивостей огорожувальних конструкцій** такої споруди, здійсненого відповідно до методики, встановленої ДБН В.2.2-5-97 “Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту” та **технічного паспорта**, складеного на відповідний об'єкт нерухомого майна (його окрему частину) як на споруду подвійного призначення з використанням відомостей вищезазначених акта і

розрахунку і оформленого відповідно до вимог Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна, затвердженої наказом Держбуду України від 24.05.2001 № 127, затвердженого у Міністерстві юстиції України 10 липня 2001 р. за № 582/5773.

Після оформлення вищезазначених документів відомості щодо відповідних об'єктів фонду захисних споруд (найпростіших укриттів, споруд подвійного призначення) заносяться до **книг обліку споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів**, що ведуть районні, районні у містах Київ та Севастополь державні адміністрації, відповідні органи місцевого самоврядування і складені за формою згідно з додатком 7 до Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС.

Важливо. Облаштування та постановка на облік в особливий період найпростіших укриттів не означає повного виконання вимог законодавства щодо забезпечення працівників та дітей (учнів, студентів) засобами колективного захисту і не звільняє керівників закладів освіти від необхідності у подальшому, в мирний час, вжити заходів щодо створення захисних споруд або споруд подвійного призначення з відповідними захисними властивостями.

III. Основні вимоги до будівель (споруд, приміщення), що планується включити до фонду захисних споруд як споруди подвійного призначенням або найпростіші укриття

3.1 У разі неможливості або недоцільності використання для укриття населення усього об'єкта будівництва як споруди подвійного призначення або найпростішого укриття, може бути прийнято рішення щодо включення до фонду захисних споруд його окремої частини (приміщення).

Щодо споруд подвійного призначення

3.2 Зовнішні огорожувальні конструкції, матеріал з яких їх виготовлено, об'ємно-планувальні та конструктивні рішення будівель (споруд, приміщень), що обстежуються з метою включення їх до фонду захисних споруд як споруди подвійного призначення мають відповідати нормам ДБН В.2.2-5-97 “Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту”.

Методику віднесення існуючих будівель та споруд до споруд подвійного призначення із захисними властивостями протирадіаційних укриттів було доведено до центральних та місцевих органів виконавчої влади листом ДСНС від 22.02.2021 № 03-2572/162-2 та розміщено на офіційному вебсайті Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту (ІДУ НД ЦЗ) в підрозділі «Нові надходження ІДУ НД ЦЗ» розділу «Бібліотека» за посиланням:

<https://idundcz.dsns.gov.ua/uk/novi-nadhodzhennya/metodika-shhodo-vidnesennya-isnuuyucix-budivel-ta-sporud-do-sporud-podviinogo-priznacennya-iz-zaxisnimi-vlastivostiyami-protiradiaciiix-ukrittiv>;

та на офіційному вебсайті ДСНС у підрозділі “Методичні рекомендації” розділу “Нормативна база” за посиланням:

<https://dsns.gov.ua/upload/1/3/6/1/2/2021-1-25-3-metodika-spp-pr.pdf>.

У разі встановлення необхідності та можливості проведення будівельних робіт з підсилення будівельних конструкцій, перепланування та дообладнання існуючих приміщень під споруди подвійного призначення із захисними властивостями

протирадіаційних укриттів доцільно використовувати Методичні рекомендації щодо проектування та пристосування інженерних та інших споруд під протирадіаційні укриття, розміщені на офіційному вебсайті ІДУ НД ЦЗ в підрозділі «Нові надходження ІДУ НД ЦЗ» розділу «Бібліотека» за посиланням:

<https://idundcz.dsns.gov.ua/uk/novi-nadhodzhennya/metodicni-rekomendaciyi-shhodo-proektuvannya-ta-pristosuvannya-inzenernix-ta-insix-sporud-pid-protiradiaciini-ukrittya>.

Щодо найпростіших укриттів

3.3 Вимоги до зовнішніх огорожувальних конструкцій, матеріалу з яких їх виготовлено, об'ємно-планувальних та конструктивних рішень будівель (споруд, приміщень), що обстежуються з метою включення їх до фонду захисних споруд як найпростіші укриття, законодавством не визначено.

Разом з цим з метою забезпечення захисних властивостей від дії звичайних засобів ураження важливо, щоб несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (стіни, перекриття, покриття) зазначених будівель (споруд, приміщень) були виготовлені із залізобетону, цегли або інших кам'яних матеріалів.

Також можливо використання будівель (споруд, приміщень) з інших матеріалів за умов їх заглиблення у землю.

3.4 Під час обстеження будівель (споруд, приміщень), далі – об'єктів будівництва, рекомендовано враховувати вимоги щодо забезпечення захисту у них населення від таких небезпечних чинників надзвичайних ситуацій:

дії повітряної ударної хвилі при застосуванні звичайних засобів ураження та побічної дії сучасної зброї масового ураження;

дії звичайних засобів ураження (стрілецької зброї, уламків ручних гранат, артилерійських боєприпасів та авіаційних бомб);

негативного впливу від інших будівель, споруд, інженерних мереж, руйнування (аварії) на яких може призвести до травмування або загибелі населення, що підлягає укриттю;

зовнішнього іонізуючого випромінювання (у разі радіоактивного забруднення місцевості).

3.5 З метою забезпечення захисту населення від небезпечних чинників надзвичайних ситуацій та організації його життєзабезпечення об'єкти будівництва мають відповідати таким основним вимогам:

1) розміщуються у підвальному (підземному) або цокольному поверхах, можливо (за умов забезпечення огорожувальними будівельними конструкціями необхідних захисних властивостей або можливості вжиття додаткових заходів щодо їх підвищення) – на першому поверсі;

2) розташовуються у складі основної будівлі закладу освіти або у безпосередній близькості до неї (рекомендовано до до 100 м);

3) не розміщуються поруч з великими резервуарами із небезпечними хімічними, легкозаймистими, горючими та вибухонебезпечними речовинами, водопровідними та каналізаційними магістралями, руйнування яких може призвести до травмування або загибелі працівників та дітей (учнів, студентів);

4) не зазнають негативного впливу ґрунтових, поверхневих, технологічних або стічних вод;

5) забезпечені електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації. За відсутності в об'єктах будівництва водопостачання і каналізації вони повинні мати окремі приміщення для встановлення виносних баків для нечистот;

6) не мають великих отворів у зовнішніх огорожувальних конструкціях, наявні отвори (крім дверних) забезпечують можливість їх закладки (мішками з піском або ґрунтом, бетонними блоками, цегляною кладкою тощо);

7) забезпечені не менше ніж двома евакуаційними виходами, один з яких може бути аварійним (у разі планування укриття у споруді подвійного призначення або найпростішому укритті місткістю менше 50 осіб у ньому допускається наявність одного евакуаційного виходу);

8) через приміщення, призначені для перебування населення, яке підлягає укриттю, не проходять водопровідні та каналізаційні магістралі, інші магістральні інженерні комунікації (за винятком внутрішньобудинкових інженерних мереж). Приміщення мають рівну підлогу, придатну для встановлення лав, нар, інших місць для сидіння та лежання;

9) у приміщеннях не зберігається легкозаймистих, хімічно та радіаційно небезпечних речовин, небезпечного обладнання, що не підлягає демонтажу або не може бути демонтоване у термін до 24 годин;

10) висота приміщень об'єктів, зокрема дверних отворів, становить не менше 2 м (допускається не менше 1,8 м, якщо це було передбачено проектною документацією на її будівництво), а до виступаючих частин окремих будівельних конструкцій та інженерних комунікацій (за винятком дверних отворів) – не менше 1,4 м. Ширина дверних отворів становить не менше ніж 0,9 м (допускається не менше 0,8 м, , якщо це було передбачено проектною документацією на її будівництво). Перетинання дверних отворів будівельними конструкціями або інженерними комунікаціями не допускається;

11) отвори при входах (виходах) закриваються посиленими дверми із негорючих матеріалів (металевими або дерев'яними, оббитими залізом) або захисними екранами (кам'яними, цегляними або залізобетонними) на висоту не менше 1,7 м;

12) основні приміщення, призначені для укриття населення, мають примусову або природну вентиляцію;

13) забезпечується вільний доступ осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (для закладів освіти з наявністю зазначеної категорії осіб) або є технічна можливість дообладнання для забезпечення такого доступу у термін до 24 годин;

14) об'єкт перебуває у задовільному санітарному та протипожежному стані (відповідно до норм протипожежних та санітарних правил);

15) забезпечено необхідні захисні властивості для захисту від звичайних засобів ураження та зовнішнього іонізуючого випромінювання, встановлених для протирадіаційних укриттів (споруд подвійного призначення із відповідними захисними властивостями).

Необхідні захисні властивості як правило забезпечують об'єкти зі стінами 2 – 2,5 цеглини завтовшки, або з цільних залізобетонних конструкцій (блоків, панелей) товщиною від 56 см.

Відповідні захисні властивості також забезпечує шар ґрунту товщиною 67 – 78 см (мішок з піском (ґрунтом), укладений поперек конструкції (ряду) .

У разі, якщо будівельні конструкції мають меншу товщину, можливо збільшення їх захисних властивостей шляхом додаткового обкладення мішками з ґрунтом (піском), встановлення екранів із залізобетонних конструкцій (панелей, блоків тощо) та/або комбінованим способом.

Для заглиблених об'єктів будівництва із залізобетону або цегли, верхня частина яких не відповідає зазначеним рекомендаціям, можливе збільшення захисних властивостей шляхом обкладення їх мішками з ґрунтом (піском), насипання земляного обвалування під час приведення найпростіших укриттів, розташованих у зазначених об'єктах, у готовність до використання за призначенням.

Аналогічні методи досягнення необхідних захисних властивостей рекомендовано для зведення наземних, напівзаглиблених або заглиблених фортифікаційних споруд, що планується використовувати як найпростіші укриття.

3.6 Місткість споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів вираховується з розрахунку: 0,6 м² площі основних приміщень (для розміщення населення, що підлягає укриттю) на одну особу. За можливості розміщення двоярусних нар площу можна зменшити до 0,5 м² на одну особу, при триярусному – до 0,4 м² на одну особу.

IV. Забезпечення об'єктів фонду захисних споруд необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами

4.1 З метою забезпечення нормальних умов життєдіяльності осіб, що підлягають укриттю в об'єктах фонду захисних споруд, такі об'єкти підлягають забезпеченню необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами (далі — обладнання).

4.2 **Захисні споруди** (сховища та протирадіаційні укриття) та **споруди подвійного призначення** із відповідними захисними властивостями підлягають забезпеченню вищезазначеним обладнанням згідно з нормами додатків 19 (норми оснащення формування з обслуговування захисної споруди), 20 (перелік майна, необхідного для укомплектування захисної споруди), 21 (перелік лікарських засобів та медичних виробів для укомплектування запасів медичного майна у захисних спорудах) Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС.

4.3 Обладнання найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування в них населення впродовж не менше 48 годин.

З цією метою найпростіші укриття забезпечуються:

місцями для сидіння (лежання) — лавками, нарами, стільцями, ліжками тощо. Можливо передбачати розміщення працівників та дітей (учнів, студентів) на наявних у закладах освіти засобах (стільцях, лавках, ліжках), що використовуються під час освітнього процесу, а також інших засобах, зокрема спортивних матах, карематах (килимках туристичних), за умов можливості їх використання на підлогах відповідних приміщень та забезпечення площі на одну особу, яка підлягає укриттю,

на рівні не менше 1 м²;

ємностями з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання). Розміщення зазначених ємностей дозволено передбачати в основних приміщеннях (для розміщення осіб, що підлягають укриттю);

контейнерами для зберігання продуктів харчування;

виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд), розміщених у спеціально призначених для цього приміщеннях;

резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо) та електроживленням;

первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення);

засобами надання медичної допомоги; засобами зв'язку і оповіщення (телефоном, радіоприймачем, мережею інтернет, рекомендовано встановлення Wi-Fi — пристроїв);

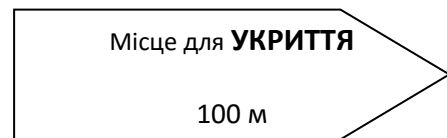
шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломами, сокирами, пилами-ножівками по дереву, по металу тощо).

За змоги найпростіші укриття забезпечуються додатковим обладнанням, інструментами та інвентарем відповідно до норм, установлених для захисних споруд.

4.4 Біля вхідних дверей до споруди подвійного призначення (найпростішого укриття) має вивішуватися табличка розміром 50 x 60 см з написом «Місце для УКРИТТЯ». На ній необхідно зазначати адресу місця розташування споруди, її балансоутримувача, адресу і місце зберігання ключів.

Зразок табличок та покажчиків руху до них надано у додатку 1 до Вимог щодо утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС.

Місце для УКРИТТЯ ЗОШ № 3
Адреса: _____
Ключі знаходяться: _____
_____
тел. _____

Табличка позначення найпростішого укриття

Покажчик маршруту руху до найпростішого укриття

Примітка: На табличках і покажчиках рекомендовано фон білий, шрифт чорний.

У верхній частині таблички позначення споруди подвійного призначення (найпростішого укриття) по центру можливе розміщення міжнародного розпізнавального знаку цивільної оборони (блакитний рівносторонній трикутник на оранжевому фоні).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо підготовки найпростіших укриттів

Для підготовки найпростіших укриттів необхідно невідкладно:

- прибрати приміщення від сміття;
  - винести непотрібні та зайві речі;
  - укріпити наявні віконні отвори та закласти їх мішками з піском;
  - демонтувати тимчасові перегородки;
  - звільнити загальні проходи в підвальному приміщенні;
  - укріпити вхідні двері;
  - укріпити наявні віконні отвори та закласти їх мішками з піском;
  - перевірити електропроводку, освітлення та вимикачі;
  - створити запас електролампочок, свічок, ліхтариків;
  - облаштувати вентиляційні отвори;
  - облаштувати забір води від системи централізованого водопостачання та водовідведення або створити запаси води у ємностях;
  - облаштувати окремі приміщення для санвузлів та під'єднати їх до системи каналізації або забезпечити їх виносною тарою для нечистот, що щільно закриваються;
  - встановити лавки, тапчани (лежаки);
- За можливості забезпечити:*
- автономне електропостачання від акумуляторів, дизель- та бензогенераторів тощо;
  - місця для приготування їжі, зокрема з використанням електроплиток;
  - створити запас продуктів харчування тривалого зберігання (консерви, консервація тощо), а також теплих речей та ковдр, забезпечити їх зберігання у водонепроникних чохлах.
-